

Реферат на тему: "Світ поезії Осипа Мандельштама"

Осип Мандельштам

Реферат на тему:

"Світ поезії Осипа Мандельштама"

Осип Мандельштам народився у Варшаві 3 січня 1891 року. Він був євреєм, нащадком побічної курляндської гілки знаменитої раввінської родини Мандельштамів.

Батько поета, Еміль Веніамінович Мандельштам, торговець шкірою і єврей, який дотримувався релігійних обрядів, який самостійно вивчив російську і німецьку мови, що читав Шіллера, Гете і німецьких романтиків.

Мати поета, Флора Осипівна, у дівочтві Вербловська, народилася і виросла у Вільні. Вона походила з асимільованого й освіченого єврейського клану, зв'язаного родинними відносинами з родиною видатного історика російської літератури С.А.Венгрова. Будучи вчителькою музики (по класу фортепіано), володіючи художнім смаком, глибоко укоріненим у традиціях російської інтелігенції, вона зуміла передати сину свою любов до музики і до російської літератури.

Осип — російською розмовна (сільська чи протонародна) форма імені Йосип.

День його народження, 3 січня 1891 року по юліанському календарю (чи 15 січня — по григоріанському, введеному після революції), здавався поету знаменним, можливо, саме тому, що викликав визначені літературні асоціації. У 1973 році в "Віршах про невідомого солдата" Мандельштам багатозначно писав:

Я рождён в ночь с второго на третье
Января в девяносто одном
Ненадёжном году...

Це ніч першого снігу в п'ятому розділі "Євгенія Онєгіна", повної лиховісних ознак і передчуттів насильницької смерті одного з персонажів — молодого і наївного поета Ленського, у чийй загибелі читачі вже заднім числом вбачали пророкування Пушкіним своєї власної смерті, яку Мандельштам думав "джерелом", "телеологічною причиною" творчого життя великого художника.

Його дитинство було відзначено одночасною присутністю імперського космосу Санкт-Петербурга, куди родина Мандельштама переїхала, коли він був ще дитиною, і "хаосу іудейського" безпосереднього оточення. Пізніше в його поезії обидва цих фони теж запам'яталися в сполученні "глибоких фарб, що контрастують," — чорних і жовтий, фарб таліса й імператорського штандарта:

Только там, где твердь светла,
Чёрно-жёлтый лоскут злится,
Словно в воздухе струится
Желчь двуглавого орла.

"Дворцовая площадь"(1915 год).

Писати вірші він почав ще в Тенішевському училищі, одному з найкращих і ліберальних навчальних закладів тодішньої Росії, у якому культивувалися піднесені ідеали політичної волі і громадянського обов'язку.

Мандельштам не міг не заразитися політичним радикалізмом. Його самі ранні вірші були відгуком на придушення першої російської революції, а загальна атмосфера, що панувала в училищі в період російсько-японської війни і суспільно-політичної боротьби, що розгорнулася слідом за нею, виразно відбилася у вірші, написаному чверть століття по тому. Центральний образ цього твору — стіс, "дров'яна гора", головний орієнтир тенішевського шкільного дворика, притулок самотнього маленького шахового генія з роману Набокова "Захист Лужина"(1930 рік), а в часи Мандельштама — трибуна для політичних сходок школярів:

Когда в далёкую Корею
Катился русский золотой,
Я убежал в оранжерею,
Держа ириску за щекой.
Была пора смешливой бульбы
И щитовидной железы,
Была пора Тараса Бульбы
И наступающей грозы.
Самоуправство, своеволие,
Поход троянского коня,
А над пленницей посольство
Эфира, солнца и огня.
Был от поленьев воздух жирен,
Как гусеница на дворе,
И "Петропавловску" — цусиме
"Ура" на дровяной горе...
К царевичу младому Хлору —
И, Господи, благослови!
Как мы в высоких голенищах
За хлороформом в гору шли.

15 травня 1907 року він одержує свідоцтво про закінчення училища; у вересні того ж року у Фінляндії намагається вступити в бойову організацію есерів, але не прийнятий по малолітству. Його батьки, справедливо розсудивши, відправили його "від гріха подалі" — у Париж, де молодий історик Михайло Карпович (згодом професор Гарвардського університету) бачив його на мітингу есерів захоплено слухаючого прославленого терориста і письменника Бориса Савінкова.

Саме в Парижі Мандельштам наздоганяє гострий і тривалий (фактично перший по своїй тривалості і плодотворності) приступ віршованої гарячки, що зцілила його від юнацької спраги слави на поприщі революційної жертвності.

У Парижі Мандельштам жив у Латинському кварталі (12, rue de La Sorbonne), зрідка відвідуючи деякі лекції в університеті, удосконалюючись у французькій мові, із захопленням читаючи французьких поетів і тужачи скоріше по Фінляндії, ніж за Росією. Тут він познайомився з Гумільовим, що, був на 5 років його старший і вже випустив збічник оригінальних віршів "Шлях конквістадорів"(1905 рік).

Так був покладений початок багаторічній дружбі; слід зазначити, що саме Гумільов у кінцевому рахунку "посвятив" Мандельштама в сан російського поета, а той у більш пізні роки стверджував, що "ніхто не розумів поезію краще Гумільова". Критичні рекомендації Гумільова сприяли творчому росту Мандельштама, хоча їхні смаки часто не збігалися.

Два листи, написані Мандельштамом у віці до 19 років, розкривають пошук різноманітного релігійного досвіду, визначений поетом у ранньому вірші як "вітрило духу бездомне", що "усі вітри зазнати хотів". От що він писав у квітні 1908 року в листі директору Тенішевського училища і прекрасному поету Володимиру Гіппіусу з Парижа:

"Але я завжди бачив у вас представника якогось дорогого і разом ворожого початку, причому подвійність цього початку складала навіть його принадність. Тепер для мене ясно, що цей початок не що інше, як релігійна культура, чи не знаю християнська, але у всякому разі релігійна<...>Я здавна прагнув до релігії безнадійно і платонічно — але все більш і більш свідомо. Перші мої релігійні переживання відносяться до періоду мого дитячого захоплення марксистською догмою і невіддільні від цього захоплення. Але зв'язок релігії з громадськістю для мене порвалася вже в дитинстві."

Другий лист Мандельштама, що характеризує його відношення до віри, датовано серпнем 1909 року. У проміжку він багато пише і гарячково подорожує: його характер "бурлаки у високому значенні слова"(по визначенню його друга Ахматової), його нездатність затримуватися на одному місці довше декількох місяців виявляється вже в цей час з повною очевидністю.

Улітку 1908 року він їде з Парижа у Швейцарію й Італію, відвідує Геную, чиї риси пізніше розрізняє в її кримському аванпості — Теодозії, восени повертається в Петербург із наміром почати літературне життя. Він буває в гостях в Анненського, "непримітного" генія, чия поетика в остаточному підсумку стала джерелом натхнення для росіян постсимволістів, і відвідує збори Релігійно-філософського товариства — центра духовного відродження тодішньої Росії. 16 травня 1909 року він бере участь у політичних читаннях під егідою "Академії вірша".

Весна 1910 року, проведена на фінських водах, ознаменувалася його дружбою із Сергієм Каблуковим, доброзичливою і вдячною людиною, що виконувала в той час обов'язки секретаря Релігійно-філософського товариства. Каблуків став одним з перших щирих шанувальників таланта Мандельштама; його щоденник — безцінний і дотепер єдине документальне джерело раннього періоду життя поета. У липні Мандельштам почав останню (як виявилось потім) поїздку в Європу: у санаторій під

Берліном, потім у Швейцарію й Італію. Він повернувся в Росію в жовтні — без копійки грошей і виглядом нагадував, за словами уїдливого Георгія Іванова, "ідіота" Достоевського в подібних обставинах. За час відсутності його вірші були вперше опубліковані в серпневому номері журналу "Аполлон".

У березні 1911 року відбулися дві події, що визначили літературне майбутнє Мандельштама і становлення його поетичної особистості. 14 березня на вечорі в "вежі" Вячаслава Іванова він уперше зустрів Ахматову. Через кілька днів з абіссінської експедиції повернувся її чоловік і паризький знайомий Мандельштама — Гумільов (він любив Африку й екзотичні пригоди, що і дало пізніше підставу простуватим радянським критикам наклеїти на нього ярлик "наслідувача Кіплінга", "співача російського імперіалізму" — яким він зовсім не був). Усі троє потім часто зустрічалися на всіляких поетичних зборах. Спочатку між ними виникали деякі тертя, тому що Гумільов був деспотичний, а Ахматова — норавлива. Нині їхні імена нерозривні, усі вони — акмеїзм, саме загадкова, хвилююча і надихаюча течія у російському постсимволізмі і, мабуть, єдина, чия назва залишається живим втіленням загубленого "платинового століття", а не затасканим терміном у замшілих академічних працях.

У 1912 році на задній обкладинці журналу з'явився анонс його першого поетичного збірника за назвою "Раковина". Книга ця ніколи не з'явилася. І мандельштамівський маніфест "Ранок акмеїзму", разом із двома іншими підготовлених до печатки в "Аполлоні", теж по незрозумілих причинах був відкинутий синдиками "Цеху".

Перша книга Мандельштама називалася "Камінь" і складалася з 23 коротких ліричних віршів (менше однієї десятої усього ним написаного). Вона з'явилася в 1913 році. Перша частина "Каменю" — це кульмінація метафізичної тенденції в символізмі і рішуче зіставлення верленівської "музики насамперед" і тютчевського заперечення можливості справжнього спілкування ("думка виречена є неправду"), зосереджене в образі "первісної німоти", непородженої чистої ноти, що зберігає докосмічну єдність буття:

Останься пеной, Афродита,
И, слово, в музыку вернись,
И, сердце, сердца устыдись,
С первоосновой жизни слито!
"Silentium", 1910 год.

Друга половина, як помітив Гумільов у чудовій рецензії на камінь, — акмеїстична. Мандельштам перетворює символи в аналогії, а таємниці — в інтелектуальні проблеми.

Гумільов і деякі друзі Мандельштама записалися в армію добровольцями. Наприкінці 1914 року і сам поет відправився у Варшаву, щоб (як зробив Ніцше в 1870 році) працювати на фронті санітаром. З цієї витівки нічого не вийшло, і, по слухах, враження цього періоду привели його до спроби самогубства. У січні 1915 року він повернувся в столицю. Два роки, що залишилися, світової війни він співробітничав в Союзі міст — допоміжної військової організації ліберального характеру. Незабаром войовничий дух залишив його; тепер він затверджував, що не місто Рим, а "місце

людини у вселеній" живе серед століть.

У 1915 році в Мандельштама зав'язався жагучий роман з Мариною Цветаєвою, що відкрито сповідала прогерманські настрої. Під її впливом незабаром з'явився вірш "Звіринець"(1916 рік), а також антибританські вірші, "нову Елладу", відкинути дарунки Альбіону, тому що "розвалить Європу їхня воля". Цветаєва була москвичкою, і Мандельштам одержав від її в дарунок любові місто, який завжди боявся(як євразійської "столиці непотрібної"). Він відповів їй чарівним віршем про стародавні собори XV століття в Кремлеві, про утвір Аристотеля Фьораванти("успен'є ніжне — Флоренція в Москві"; приймаючи в увагу "квіткову" прізвище його "кореспондентки", алюзія тут особливо елегантна.

Цветаєва була чудовим поетом, але досить безпутною жінкою, зі схильністю до міфоманії і романтичного лицедійства. Її відношення до Мандельштама, судячи з її віршів, мемуарам і листам, коливалося від ніжності до твердості. У підсумку Мандельштам відкинув псевдоісторизм і псевдомосковську фольклорність цветаєвських віршів про Росію, деякі з яких були присвячені йому, у той час як вона, вже в еміграції, у буквальному значенні слова розірвала на шматочки "Шум часу", вважаючи його зрадництвом Білого Руху. Навпроти, її сестра Настасія залишила самі ранні і самі зворушливі спогади про Мандельштама.

Кращі мандельштамовські зразки любовної лірики того періоду(наприклад, "Соломина", 1916 рік) присвячені княгині Саломеї Андронікової, знаменитій петербурзькій красуні.

Мандельштам провів святвечір нового, 1917 року в товаристві Каблукова. Судячи з щоденникових записів останнього, поет був настільки обтяжений своїм "еротичним божевіллям", що всерйоз подумував про перехід у православ'я, тому що "підлога особливо небезпечна йому, що як ушли з єврейства". Православ'я він не прийняв, але його вірші першого революційного року містять багато міркувань про долю російської церкви. Лютнева демократія проголосила незалежність церкви від контролю держави і відновила інститут патріархії, ліквідований при Петрові І. Але вплинути на хід подій церква вже не могла. Як помітив роком раніш член Релігійно-філософського суспільства Антон Карташов, що зайняв у Тимчасовому уряді посада міністра сповідань, "динамічний дух пророцтва" залишив церкву. Мандельштам присвятив Карташову чудовий вірш про молодого левіта серед священиків, що, поки "храм зруйнований тужно творився", пророкував нове вигнання, "Ерусалима ніч і чад небуття"(Карташов вмер у 1960 році в еміграції).

Вірші 1917 року малюють тропу забуття і мороку, на которую вступила революція. Лише про пушкінську "Вільності", написаної рівно століття назад, так образи мандельштамівських друзів, мужніх демократів, розп'ятих і роздертих збудженою черню, сіяють, подібно меморіальним смолоскипам, у цій нескінченній ночі. Без всякого озлоблення, лише з нескінченним смутком оцінює Мандельштам роль простого народу в більшовицькій революції. У вірші "Кассандрі"(1917 рік), зверненому до Ганни Ахматової, він писав:

И в декабре семнадцатого года
Всё потеряли мы, любя:
Один ограблен волею народа,
Другой[народ] ограбил сам себя.

У грудні комуністи заборонили вільний друк. А тим часом для поета починається тяжкий шлях неохочого "пристосування" до дійсності. Головний спонукальний імпульс цього процесу правильно розкрила в спогадах його вдова: "Вирішальну роль у приборканні інтелігенції зіграв не страх і не підкуп, хоча і того й іншого було достатнє, а слово <>, від якого нізащо не хотіли відмовитися". Будь-які спроби Мандельштама знайти своє місце в новій, Радянській Росії, в умовах нещадної класової боротьби й ідеологічного контролю, що підсилюється, над усіма сферами інтелектуальної діяльності, з самого початку і до самого його сумного кінця легко укладаються в єдину схему. Спочатку він намагався запевнити себе в тому, що його робота в Народному комісаріаті освіти (на цій першій своїй радянській службі він протримався до літа 1918 року) чи як літературний редактор у нестерпній газеті "Московський комсомолец"(у 1929 році) була чесною працею на благо робітничого класу. Однак, як вірно помітив його великий сучасник, поет Владислав Ходасевич, подібним же чином кілька років, що проробив у радянських установах, революція жадала від кожного не чесної служби, але рабства і лестоців. Зрештою збунтувався Мандельштам кидав роботу (як правило, із грандіозним скандалом) і звертався до заступників із проханням улагодити інцидент. (У ті перші революційні роки йому покровительствовала молода письменниця і впливова більшовичка Лариса Рейснер.) Назавжди распрощавшись з державною службою, Мандельштам виїхав у Крим. До кінця громадянської війни він постійно мігрував з півдня, захопленого німцями і білою армією, на північ, що знаходилася в руках червоних, і назад.

Навесні 1919 року він з'явився в зайнятому червоними Києві, де познайомився зі своєю майбутньою дружиною Надією Хазіною. Звідси він повернувся в Крим, утримуваний білою армією генерала Врангеля. У Коктебелі і Теодозії, натхненний середземноморсько-елліністичними асоціаціями, він пише неабияку кількість віршів; Чорне море завжди була для нього воротами в класичний світ. Улітку 1920 року він був по невідомих причинах арештований. Часи стояли жорстокі, біла контррозвідка була мстива, а Мандельштам був євреєм. По одній версії, деякий поет, у якого Мандельштам позичив чудове французьке видання Данте, попросив портів влади Теодозії затримати Мандельштама, щоб той не виїхав з його книгою. Однак могли існувати й інші причини: Мандельштам, наприклад, прилюдно читав своє про соціалістичний вірш "Актор і робітник"(1920 рік). Але що б там не було, його незабаром звільнили по клопотанню дружнього йому білогвардійського полковника, і він негайно виїхав у Грузію, що у той час була незалежною республікою. Відразу посаджений у в'язницю по наказу меншовицького уряду як "подвійний агент"(Москви і Врангеля!), він із труднощами вибрався відтіля; у результаті він повернувся в Радянську Росію в товариство свого старого знайомого Іллі Еренбурга, який докладно описав його гротескну подорож у

мемуарах.

У жовтні 1920 року він приїхав у Петербург, де удостоївся почесей як жертва білого терору і, головне, як автор нових чудових віршів. Після його публічних читань навіть Блок, що терпіти не міг акмеїзм і ненавидів євреїв, записав у щоденнику: "Він[Мандельштам] дуже виріс... Поступово звикаєш, <> ховається, видний артист. Його вірші виникають зі снів — дуже своєрідних, які лежать в областях мистецтва тільки". Близький друг і суворий критик Гумільов теж проголосив поета "творцем вічних цінностей".

У березні 1921 року, "чути прийдешні страти", як писав Мандельштам десять років по тому в одному з віршів, "від ревіння подій заколотних"(то був час крондштатського заколоту) він "утік до нереїд на Чорне море". По шляху на південь Мандельштам заїхав у Київ, де розшукав Надію Хазіну, і вони разом почали подорож по тепер уже червоному Криму і ще незалежній Грузії. Новини про страту Гумільова по сфабрикованому обвинуваченню в "монархічній змові" дійшли до Мандельштама в Тифлісі. Десять років тому молоді учасники "Цеху" журилися про "іграшкову долю" поета в сучасному світі. Зараз доля поета виявилася реальною і страхітливою. Сміливість, мужність, вірність і довга пам'ять були основними чеснотами акмеїстів, і геройська смерть Гумільова стала новим наріжним каменем акмеїстичної "храмової легенди". Вірш, написаний слідами цієї події, відкривало новий період у творчості Мандельштама: у ньому говорилося про зоряний промінь, який блистить, як сіль на сокирі, і тане в чорній бочці. Це — сіль заповіту, що очищає жертву і робить землю "правдивішою і страшнішою".

У 1922 році Мандельштам і Хазіна переїхали в Москву. Незважаючи на кампанію, що розвертається, проти акмеїзму, який у ті роки мав багато юних послідовників, Мандельштам і Ахматова, на відміну від більшості своїх друзів, завзято відмовлялися емігрувати. Доводи Мандельштама носили особистий і філософський характер. Він був переконаний, разом з Горацієм і Пушкіним, що "доля людей усюди та ж". Він також твердо вірив у те, що написав у свій час у статті про Чаадаєва (1915 рік): моральна воля вибору, "дарунок російської землі, краща квітка, нею вирощена", припускає здатність повернутися з "безсмертної весни невмираючого Рима" у "задушливу Москву".

Поки він подорожував, на початку 1922 року в Берліні з'явився маленький томик його віршів. Укладачем книги був Михайло Кузмин. Незабаром Мандельштам підготував і видав свій варіант зборів нових віршів— "Другу книгу"(1923 рік), лейтмотивом якої стає повторюваний образ заключного етапу політичної, національної, релігійної і культурної історії: кінець династії Пелопідів, Троя перед падінням, Іудея після вавілонського полону, занепад Москви в Неясний час, Венеція XVIII століття, що гине Санкт-Петербург у 1918 році, "нещастя вовчий слід" на сходах закритого більшовиками Ісаакієвського собору (в останньому вірші церковного циклу), що остигає пісок після смерті людини.

У 1928 році Микола Бухарін, ангел-хоронитель Мандельштама, найбільш освічений і гідний представник ленінської старої гвардії у вищих партійних колах, допоміг йому

опублікувати збірник "Віршів", куди увійшли вірші 1908-1925 років, і тім критичних робіт "Про поезію", однак обидва видання були знівечені залізною рукою цензури.

Цього року Мандельштам пише свій єдиний сюжетний твір, повість "Єгипетська марка", надруковану в травневій книжці журналу "Зірка" за 1928 рік.

Жорстокі іспити для самого Мандельштама почалися в тому ж 1928 році. На публікацію книги спаяна гвардія радянських найманих писак відповіла спробою знову наступити йому на горло. Поета привселюдно обвинуватили в перекладацькому плагіаті, після чого розгорнулася тривала і злісна кампанія, у результаті якої він позбавився лєнінградської квартири, змушений був переїхати в Москву і зрештою вийти з Федерації письменників.

Щоб хоч якось забезпечити собі існування, Мандельштам змушений був працювати в газеті "Московський комсомолец". У квітні 1930 року Бухарін знову рятує його, організувавши подорож у Вірменію, що стала останньою радісною зустріччю поета з його улюбленим півднем. Згодом Бухарін також призначив йому персональну пенсію (у віці 39 років) і навіть виклопотав маленьку окрему квартиру в московському письменницькому будинку.

У травні 1933 року на сторінках журналу "Зірка" з'явилося разюча мандельштамівська "Подорож у Вірменію"; 30 серпня "Правда" дала автору сувору відповідь "за наклеп" на радянську республіку, і хоробрий редактор "Зірки" був знятий. 13 травня 1934 року на квартиру Мандельштамів, що приймали приїхавшу до них у гості Ахматову, прийшла група співробітників ОГПУ і після обшуку забрала поета.

Вибухова нерозсудливість Мандельштама, так само як і його уїдливість, було притчею в язицях. Благопристойні старорежимні критики, "бузотери" з "Московського комсомольця", жантильні старі діви обох статей і "візантійські" радянські чиновники одностайно таврували нестерпний характер поета. Він брав у борг і складав смішні епіграми на кредиторів. При розкритих вікнах у своїй московській квартирі він насміхався над сусідами-письменниками. На великосвітському літературному прийомі, улаштованому Пастернаками на честь їх впливових грузинських друзів, він критикував поезію хазяїна і поривався читати власні вірші. Його відвертість здавалася або самогубством, або свідомою провокацією. У приступі люті Мандельштам обізвав товариський суд, влаштований Союзом письменників для розбору його скарг, "мавп'ячим процесом" і привселюдно закотив ляпас його голові, "червоному графу" Олексію Толстому. І нарешті в листопаді 1933 року він склав полум'яну сатиру на Сталіна, назвавши його "кремлівським горцем" і "мужикоборцем" з жирними пальцями. Він читав її праворуч і ліворуч, і в цей час, коли Сталін вже офіційно йменувався "найбільшим генієм усіх часів і народів".

У в'язниці Мандельштаму не давали їсти і спати. Слідчий добре знав усе коло знайомих поета і змусив його скласти приблизний список осіб, що чули вірш. У своїх мемуарах Емма Герштейн, одна з тих, кого знехотя Мандельштам згадав у списку, використовує цей випадок як наочний приклад байдужості Мандельштама до долі друзів. Однак легкість, з який поет поширював небезпечний вірш і потім розповідав

про це, скоріше можна пояснити самим його призначенням — розірвати завісу мовчання, про що красномовно говориться в перших рядках:

Мы живём, под собою не чуя страны,

Наши речи за десять шагов не слышны.

І він був почутий. Людей тоді розстрілювали і за куди менші провини. На щастя, друзі Мандельштама ще мали деякий вплив. Наказ Сталіна, що підводить підсумок слідства, був: "ізолювати, але зберегти". Мандельштама заслали в далеке північне селище Чердинь, куди його супроводжувала дружина. У Чердіні, страждаючи від галюцинацій і інших симптомів пост травматичного серцевого розладу, він намагався покінчити життя самогубством. Бухарін востаннє взяв особисту участь, він написав Сталіну: "Поети завжди праві; історія на їх стороні". Мандельштама перевели з Чердіні в менш суворі умови у Воронеж. Майже відразу по приїзду у Воронеж Мандельштам почав складати вірші. Один з перших циклів, написаних у вигнанні, складався з так званих "віршів про залізо". У воронезькому посиранні Мандельштам продовжував мріяти про Європу: про пагорби Тоскани, про кучеряву стежку, що ще пам'ятає свист Гете, про стрімкі океанські брижі французьких соборів. Кругозір його розширювався; почутий по радіо спів Маріан Андерсон змусив його знову марити про споконвічну — уже не тільки "праарійську" — колиску первістків світу:

Я в львиный ров и в крепость погружён

И опускаюсь ниже, ниже, ниже

Под этих звуков ливень дрожжевой —

Сильнее льва, мощнее Пятикнижья.

Как близко, близко твой подходит зов —

До заповедей рода и первины —

Океанийских низка жемчугов

И таитянок кроткие корзины...

Карающего пеня материк,

Густого голоса низинами надвинься!

Всех наших дочерей дикарски-сладкий лик

Не стоит твоего — проматери — мизинца.

Не ограничена ещё моя пора:

И я сопровождал восторг вселенский,

Как вполголосная органная игра

Сопровождает голос женский.

У травні 1937 року минув термін воронезького заслання. Поет провів ще рік в околицях Москви, намагаючись домогтися дозволу на проживання в столиці. Він оббивав пороги журналів, пропонуючи свої вірші, а редактори боялися навіть розмовляти з ним. Він злидарював; його старі друзі і добрі знайомі Віктор Шкловський, Валентин Стенич, Еренбург, Пастернак, Валентин Катаєв і інші допомагали йому, чим могли.

2 травня 1938 року перед сходом сонця його заарештували, автоматично присудили

до п'яти років каторжних робіт і відправили в Східний Сибір. Горацій не проводжав Регула на смертні муки в Карфаген, і ми не підемо за найніжнішим поетом Росії до смітника, на якій, відповідно до одної з неперевіраних легенд, він вмер у пересильному таборі Друга Річка під Владивостоком. По офіційним даним, які надійшли до вдови, він помер 27 грудня 1938 року.

Використана література:

* Мандельштам О. Вибрані твори. — М., 1996.

* Історія радянської літератури. — М., 1994.